

Ulkomaalaisviha ja -väkivalta

Timo Virtanen

Väkivalta ulkomaalaisia kohtaan näyttää olevan eräs ilmaus lisääntyneestä vihamielisyydestä myös osassa suomalaista yhteiskuntaa. Vaikka enemmistö suomalaisista suhtautuisikin ulkomaalaisiin myönteisesti, ei kielteisen vähemmistön merkitystä tule aliarvioida. Ulkomaalaisvihamieliselle väkivallalle on tyypillistä se, että uhrin ei joutu väkivallan kohteeksi ensisijassa yksityishenkilöinä vaan ryhmänsä edustajina. Suomessa ulkomaalaisten ja pakolaisten osuus koko väestöstä oli vuonna 1994 alhaisimpia Euroopassa (noin 1.1%). Ulkomaalaisten lukumäärä on kuitenkin lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Uudet väestöryhmät koostuvat muun muassa noin 4 000 somalista, 2 000 arabiankielisestä ja 1 500 espanjankielisestä henkilöstä.

Väkivallanteot ulkomaalaisia kohtaan eivät tapahdu sosiaalisessa, poliittisessa tai kulttuurisessa tyhjiössä (Bjergo 1993). Rasistisia piirteitä sisältävällä vihamielisyydellä näyttää olevan alkuperänsä sosiaalisten turhautumien, alakulttuureiden sekä agitaation vuorovaikutuksessa. Myös kaupunkien urbaanisella kudoksella on vaikutuksensa ymmärrykseemme väkivallan uhriksi joutumisen ja fyysisen ympäristön suhteesta (Brantingham & Brantingham, 1993). Turvatto-

muus ja sen tunne ovat yhteydessä fyysiseen tilaratkaisuihin, koska väkivalta ja sen pelko ovat myös situationaalisia ilmiöitä (Karisto & Tuominen 1993). Esimerkiksi ravintoloiden, baarien ja muiden huvittelupaikkojen sijainti tuottaa erilaisia ympäristöjä väkivallan sekä poliisin ja muiden väliintulijoiden toimien suhteeseen.

Kaupungeissa on havaittu olevan väkivallan kasautumia tai polttopisteitä, jotka ovat usein yhteydessä alueiden korkeaan työttömyyteen (Shannon, 1988; Wikström, 1991). Alttius väkivallan uhriksi joutumiseen on puolestaan yhteydessä ulkona vietettyjen iltojen määrään (Kennedy & Forde, 1990; van Dijk et al., 1990). Lasley ja Rosenbaum (1988) havaitsivat, että viikossa useammin kuin kaksi kertaa iltaisin ulkona käyvät joutuivat useimmin uhreiksi. Myös tavallista runsaampi vapaa-aika lisäsi uhriksi joutumisriskiä.

Uhriksi joutumisen pelon ja väkivallan yhteyden tutkimus on ollut tuloksiltaan ristiriitaista (ks. Parker et al. 1992). Tavallinen arvio on se, että uhriksi joutumisen riski on alhaisin niiden joukossa, joiden väkivallan pelko on suurin. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että naiset, vanhat ihmiset ja väkivallan uhriksi joutuneet kokevat suurempaa pelkoa kuin miehet ja nuoret, vaikka heidän riskinsä joutua uhriksi on paljon pienempi. Tätä tulosta on kutsuttu uhriksi joutumisen pelko-paradoksiksi (Lindquist & Duke 1982; Skogan & Maxfield 1981). Parker et

KT Timo Virtanen toimii tutkijana Siirtolaisuusinstituutissa. Artikkelit on osa tutkimusprojektia Nuorisot ja maahanmuutto.

al. (1992) selitti ilmiötä sillä, että nämä ryhmät tuntevat itsensä vähemmän kyvykkäiksi puolustautumaan ja asuvat usein lähellä korkean rikollisuuden alueita.

Toistaiseksi on vähän tutkimustietoa siitä, miten väkivallan uhrin etninen tausta on yhteydessä väkivallan pelkoon, uhriksi joutumiseen tai alttiuteen ilmoittaa poliisille väkivallanteosta. Toisaalta poliisin ja oikeuslaitoksen käsittely saattaa erotella ulkomaalaisia taustan suhteen. Vaikka ulkomaalaiset kokevat väkivallan vakavaksi ongelmaksi, viiranomaiset eivät ole välttämättä tiedostaneet sen vakavuutta.

Rasismien määrittelyn epäselvyys on tehnyt jossain määrin mahdolliseksi kieltää rasistisen väkivallan ongelma. Ulkomaalaisvihamielisyyden käsitteen etu on siinä, että se tarjoaa konkreettisia viittauksia empiirisesti havaittavissa oleviin tapauksiin eikä edellytä mitään rotuideologiaa. Ulkomaalaisvihamielisyys liitetään tässä tutkimuksessa kaikkiin niihin väkivallantekoihin, joissa uhriksi valikoituminen perustuu ulkomaalaistaustaan tai siihen, että uhri jollain muulla tavalla liitetään näihin ryhmiin. Ulkomaalaisvihaa kuvataan uhrin kannalta väkivallan kohteeksi joutumisen huolena ja väkivallantekojätkä tarkastelemalla.

Koehenkilöt ja aineiston keruu

Tutkimuksen perusjoukko koostui Turussa asuvista 18–32-vuotiaista ulkomaalaisista. Otos poimittiin harkinnanvaraisesti ulkomaalaisten harrastusjärjestöjen piiristä, joten otos ei edusta koko Turun ulkomaalaisväestöä. Tutkimusaineisto koostui 75 haastattelusta, jotka tehtiin englannin ja suomen kielellä. Vastausprosentti oli 68.

Miesvastaajat olivat vanhempia kuin naiset, miesten keski-ikä oli 24,7 ja nais-

ten 21,8 vuotta. Noin puolet vastaajista oli syntynyt Etelä-Euroopassa tai Etelä-Amerikassa. Afrikkalaisperäisiä vastaajista oli noin viidennes, arabimaista viidennes sekä Pohjois-Euroopasta noin kymmenesosa.

Suurin osa vastaajista oli avoliitossa (60 %), viidesosa oli avioliitossa ja viidesosa eronneita. Avio- tai avoliitossa elävien kumppani oli tavallisimmin suomalainen (93 %). Vastaajista oli opiskelijoita kolmannes, työssä kävi neljännes. Noin puolet haastatelluista oli muuttanut Suomeen ennen vuotta 1992 ja noin viidesosa viime vuonna.

Ulkomaalaisviha ja rasismi

Rasistiset teot sisältävät haastateltavien puheissa muiden kulttuurien väheksymistä, ihonväristä johtuvaa syrjintää ja vihaa. Arkikokemukset liittivät rasismien yleiseen halveksuntaan, aliarvostukseen ja nimittelyyn, mikä ilmenee erityisesti värillisten kohtaamassa kielenkäytössä. Vihamielistä käyttäytymistä herättävät erityisesti suomalaisen naisen ja värillisen miehen yhdessäolo. Eräs haastateltava toteaa, että on paha olla musta ja tuo esiin klassisen rasismien mukaisia ajatuksia, joiden mukaan eurooppalaisen rasismien nähdään juontavan juurensa mustien afrikkalaisten orjuudesta ja valkoisten mielivallasta värillisiä kohtaan. *"They hate black people"*.

Haastateltavien kokemusmaailmassa ulkomaalaisviha yhdistyy suomalaisten pelkoihin. Vihaa kasvatetaan syytöksiin *"You enjoy, we pay for it"* ja *"You take our money and girls"*, mikä aiheuttaa ulkomaalaisissa mielipahaa. Tällaista vihamielisyyden muotoa voisi kutsua "syntipukkisyndroomaksi", joka on yhteydessä "hyvinvointisovinismiin", eli suomalaiset puolustavat hyvinvointiaan, jota pelkäävät ulkomaalaisten uhkaavan.

Suomen toiset Sukumessut Turun Messukeskus 19.–21.05.1995

Ensimmäiset Sukumessut järjestettiin kolme vuotta sitten Suomen vietäessä itsenäisyyden 75. juhlavuotta. Messujen monipuolisesta annista nautti sukututkijoiden lisäksi suuri joukko suvustaan, perheensä historiasta ja entisistä asuinpaikoista kiinnostuneita sekä Suomesta että ulkomailta. Nyt Turussa kokoonnutaan toisen kerran näissä merkeissä mittavan ohjelman ja näytteilleasettajajoukon voimin. Sukumessujen järjestelytoimikuntaan kuuluvat arkistolaitoksen, kirkkohallituksen, Siirtolaisuusinstituutin, Sukututkimusseuran, Sukutietotekniikan, Sukuseurojen keskusliiton, Suomen kotiseutuliiton, Väestörekisterikeskuksen ja Suomi-Seuran edustajat.

- Messuosastolla instituutin tiedostojen ja Siirtolaisrekisterin palvelut ovat apuna etsittäessä lähtötietoja vuosisadanvaihteen siirtolaisista.
- Yleisöluento "Sukulainen ulkomailla — päätyykö sukututkimus umpikujaan", pidetään joka päivä.
- Seminaari "Uudet sukulaiset. Puolisoni on ulkomaalainen — so what?" Seminaarissa tarkastellaan seka-avioliiton juridisia ym. kysymyksiä asiantuntijoiden avulla ja henkilökohtaisten kokemusten valossa perjantaina 19.05. klo 9.30–16.00.
- Yleisöluento "Toteutuivatko unelmat?" amerikansuomalaisesta musiikista ja sen esittäjiä koskevista rekistereistä 20.5. klo 10.30–11.30.

Tervetuloa Sukumessuille näkemään ja kokemaan, mitä kaikkea niihin sisältyy!

Tiedustelut:

Turun Messukeskus, Hannele Hastrup
puh. 921-637 111

Siirtolaisuusinstituutti, Maija-Liisa Kalhama
puh. 921-23 17 536

Uudet sukulaiset Puolisoni on ulkomaalainen — so what?

Seminaari Sukumessuilla Turun Messukeskuksessa
perjantaina 19.05.1995; järjestäjänä Siirtolaisuusinstituutti

- 09.30 **Seminaarin avaus: Ulkomaalaiset Suomessa**
Siirtolaisuusinstituutin johtaja Olavi Koivukangas
- 10.00 **Kuka on sukulainen? — erilaisia kulttuurinäkemyksiä**
apulaisprof. Ulla Vuorela, Tampereen yliopisto,
sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos
- 10.30 **Ulkomaalainenko sukulaiseni?**
koulutussihteeri Marja-Leena Käyhty
Kirkon perheasiain keskus
- 11.00 **Keskustelua**
- 11.15 **Kahvitauko**
- 11.45 **Seka-avioliiton juridiikkaa**
ulkoasiainneuvos Marcus Laurent, Ulkoasiainministeriö
- 12.15 **Keskustelua**
- 12.45 **Lounastauko**
- 14.00 **Seka-avioliittojen arkipäivää; henkilökohtaisia kokemuksia
avioliiton ja suvun kohtaamisesta**
useita puheenvuoroja
- 14.30 **Kulttuurin kohtaaminen; henkilökohtaisia kokemuksia
yleisemmissä puitteissa**
useita puheenvuoroja
- 15.00 **Suvaitsemmeko vai syrjimmekö?**
ulkomaalaisvaltuutettu Antti Seppälä
ulkomaalaisviraston johtaja Mielikki Tenhunen
- 15.30 **Keskustelua ja seminaarin päätös**

Sukumessut 95

Turun Messukeskuksessa 19.-21.05.1995

Messujen kokonaisuohjelma

Perjantaina 19.05. ovat messuportit avoinna 10.00-18.00

- 09.30-16.00 **Uudet sukulaiset -seminaari**
Siirtolaisuusinstituutti
- 12.00 **Messujen avajaiset ja**
"Olin sotalapsi" -kirjan julkistaminen
- 12.30-15.30 **Mitä tietoa sukututkijalle, millä perusteella ja miten?**
Kirkkohallitus, väestörekisterikeskus ja Suomen
sukututkimusseura
- 13.00-17.00 **Kotiseutujulkaisujen lähteet**
Sukuseurojen keskusliitto ja Suomen kotiseutuliitto

Yleisöluennot:

- 16.00-16.45 **Minustako sukututkija? Perustietoa vasta-alkajille**
Arkistolaitos
- 17.00-17.45 **Sukulainen ulkomailla — päätyykö sukututkimus**
umpikujaan?
Siirtolaisuusinstituutti

Lauantaina 20.05. ovat messuportit avoinna 10.00-17.00

- 09.00-16.30 **18. Sukututkimuspäivät**
Suomen sukututkimusseura
- 10.30-11.30 **Toteutuivatko unelmat?**
Luento amerikansuomalaisesta musiikista ja sen
esittäjiä koskevista rekistereistä
Siirtolaisuusinstituutti
- 12.00-16.00 **Sukulehtiseminaari**
Sukuseurojen keskusliitto

Yleisöluennot:

- 12.00-13.00 **Minustako sukututkija? Perustietoa vasta-alkajille**
Arkistolaitos
- 13.00-14.00 **Sukulainen ulkomailla — päätyykö sukututkimus umpikujaan?**
Siirtolaisuusinstituutti
- 15.00-16.00 **Släktforskningens grunder**
Arkivverket
- 15.00-16.00 **Släktingar utomlands — råkar släktforskningen in i en återvändsgränd?**
Migrationsinstitutet
- 16.00-18.00 **Sukututkimusyhdistysten puh.johtajien kokous**

Sunnuntaina 21.05. ovat messuportit avoinna 10.00-17.00

- 09.00-14.30 **18. Sukututkimuspäivät**
Suomen sukututkimusseura
- 11.00-12.00 **Minustako sukututkija? Perustietoa vasta-alkajille**
Arkistolaitos
- 11.00-12.00 **Släktforskningens grunder**
Arkivverket
- 12.15-13.15 **Karjalaisten sukujen tutkiminen**
Mikkelin maakunta-arkisto
- 14.00-15.00 **Sukulainen ulkomailla — päätyykö sukututkimus umpikujaan?**
Siirtolaisuusinstituutti
- 14.00-15.00 **Släktingar utomlands — råkar släktforskningen in i en återvändsgränd?**
Migrationsinstitutet
- 17.00 **Messuportit suljetaan**

Muutamat haastateltavat näkivät vihamielisyyden päämotiivina uusnatsilaisen ideologian, jonka taustalta löytyvät rotuopit biologisesta tai geneettisestä ylivoimasta ja oikeudesta hallita "alempia" rotuja.

Vihamielisyys yhdistyi haastateltavien puheissa suomalaisten alkoholin käyttöön, kun taas monet toivat esiin alkoholista pidättäytymisen tärkeyden väkivaltilanteiden välttämiseksi. Toisaalta haastateltavat puhuvat suomalaisten vähäisestä kulttuurisesta kompetenssista ja puuttuvista *small talk* -taidoista. Suomalaisia kuvataan estyneiksi, masentuneiksi ja eristyneiksi.

Huolestuneisuus väkivallan kohteeksi joutumisesta

Kysyttäessä pelosta joutua väkivallan kohteeksi iltaisin kodin ulkopuolella enemmistö vastaajista (72 %) oli erittäin tai melko paljon huolissaan. Kolmasosan mielestä asuinpaikkakunnalla oli jollakin tavoin turvattoman tuntuisia alueita erityisesti ilta-aikaan. Suurimman osan mielestä (89 %) ulkomaalaisuus vaikuttaa alttiuteen joutua rikoksen kohteeksi ja useimpien (88 %) arvioiden mukaan väkivalta on lisääntynyt viime vuosina. Afrikkalaiset ja arabialaiset olivat muita huolestuneempia joutumisesta väkivallan kohteeksi sekä kodin ulkopuolella että omaisten tai tuttavien taholta, ja arabialaiset pelkäsivät myös koulussa tai työssä, afrikkalaiset taas pelkäsivät eniten kotiin murtautumista.

Haastatelluista suurin osa ilmoitti rajoittaneensa käymistä esim. baarissa, ravintolassa ja diskossa tuntiessaan epävarmuutta ja pelkoa uhkailun tai väkivallan kohteeksi joutumisesta. Välttämiskäyttäytyminen omaksutaan jo nuorena koko väestöön verrattuna (Karisto & Tuominen 1993). Toisaalta vain muutama haastatel-

tavista kertoi harrastavansa itsepuolustuslajeja väkivallan ehkäisemiseksi.

Väkivallan muodot

Miesten kokema väkivalta oli useimmiten uhkailua, tönimistä ja liikkumisen estämistä. Noin kolmasosa miesvastaajista oli joutunut lyömisen kohteeksi ilman näkyvää jälkeä ja noin kuudesosa mustelmia ja kuudesosa haavoja tai ruhjeita aiheuttaneen lyömisen kohteeksi. Naisista noin neljäsosa ilmoitti joutuneensa muun väkivallan kuten loukkaavien puheiden ja nimittelyn kohteeksi. Kukaan naisista ei ollut joutunut haavoja tai ruhjeita aiheuttaneen lyömisen kohteeksi.

Miesten väkivalta-areenat sijoittuivat julkisille alueille kuten huvittelu- paikoille ja miesten kohtaamalle väkivallalle oli tyypillistä se, että teon tekijä oli uhrille tuntematon. Väkivaltakokemukset tapahtuivat kun he olivat suomalaisnaisten seurassa, kun taas suomalaismiesten seurassaolo näytti harvoin herättävän vihanpurkauksia muissa suomalaismiehissä. Muutamassa tapauksessa oli kyse samoista väkivallantekijöistä. Naisia pahoinpitelivät ja ahdistelivat tutut ihmiset kuten puoliso tai pitempiäaikainen tuttava.

Uhrien valikoituminen etnisen taustan mukaan viittaa väkivallan rasistisiin rakenteisiin. Uhkailu ja liikkumisen estäminen kohdistui afrikkalaisiin, arabialaisiin, etelä-eurooppalaisiin ja -amerikkalaisiin vastaajiin. Afrikkalaisia ja arabialaisia oli lyöty siten, että lyönti ei aiheuttanut näkyvää jälkeä, afrikkalaisia myös tyrkitty tai tönity siten, että lyönnistä aiheutui mustelma tai haava tai ruhjevamma.

Halveksuntaa ja väkivaltaa kohdetaan mitä erilaisimmissa tilanteissa, ja pelko tunkeutuu erityisesti naisten elämään. 22-vuotias somalinainen kertoo

pelkäävänsä väkivaltaisista hyökkäyksiä kaiken aikaa jouduttuaan ravintolassa kolmen suomalaismiehen nimittelmäksi ja tönimäksi. Haastateltava oli puolustautunut lyömällä yhtä miehistä pullolla, ja siitä hänet oli tuomittu oikeudessa sakkoihin.

Väkivallan kulku

Väkivalta alkaa tavallisesti uhrin alkupeurään liittyvällä nimittelyllä tai yht'äkkisin lyönnin tai potkuin, mikä ei useinkaan jätä tilaa sanalliseen vuorovaikutukseen. Useimmat tilanteet päättyvät uhrin pakoon ja useimmat haastateltavat kertovat väkivaltaa välttävästä tyylistään.

Seven to eight skinheads attacked me with knife in cafe, I run away.

They were skinheads, 6 — 7 of them, they wanted to fight with me. One said to his friend: 'Kato, täällä on yksi'. I said: 'Come, if I am yksi'. After that they went away. They did not beat me.

Suomalaisten sumeilematon viha ilmenee katkelmissa, joissa afrikkalaismiehet joutuivat nuoren ja keski-ikäisen miehen ahdistelemaksi. Skinhead-nuori oli potkaissut afrikkalaismiestä sanoen tappavansa tämän. Suomalaismies oli tönäissyt haastateltavaa ja karistanut tupakantuhkat hänen kahviinsa sanoen: *Tämä on minun maani ja minä maksan veroa*. Suomalaisen asettuminen väkivallan uhrin avuksi on aineiston perusteella varsin vähäistä.

Uhrin identifiointi määräytyy haastateltavien kokemusten mukaan monesti pelkästään ulkonäön perusteella. Italialais- ja irlantilaismiehet ovat kokeneet, että ulkomaalaisvastaisuus koskee heitä vähemmän. Vaalea algerialaismies kertoo, että ihmiset eivät ajattele hänen olevan ulkomaalainen. Kadulla ja muilla julkisilla paikoilla ta-

pahtuva vihamielisyys kohdistui usein koko ryhmään riippumatta jäsenten etnisestä taustasta.

Väkivallan paikat

Kolmasosa väkivallanteoista tehtiin kadulla ja noin puolet ravintolassa, discossa, baarissa tai kahvilassa. Julkisessa liikennevälineessä tapauksista sattui noin kymmenesosa. Kadulla tapahtuvan väkivallan syntyyn ja kulkuun vaikuttavat tilan julkisuus ja avoin pääsy, mikä mahdollistaa hyökkääjien ylivoiman. Erityisesti ulkomaalaismiesten ja suomalaisnaisten sekä useampien ulkomaalaismiesten yhdessäolo näyttää herättävän vihamielisyyttä. Suomalaisten alkoholin käyttö puolestaan tuottaa tilanteita, joissa hyökkäys tehdään ilmeisestä alivoimasta välittämättä.

We where three guys, talking in Albanian language in the street. Somebody drunk came behind us and threated us, stopping, saying bad things. He start to hit us. The police came.

Bussissa tapahtuva väkivalta toteutui useimmiten nopeina episodeina, jotka päättyivät ilman fyysisiä vammoja toisen osapuolen poistumiseen. Joissain tapauksissa kuljettaja esti väkivallan etenemisen.

One young guy said to me in bus: 'You're black', hit me and jumped out.

Ravintoloiden ja diskosten ovella kohtaavat syrjintää erityisesti afrikkalais- ja turkkilaissyntyiset ulkomaalaiset. Eräässä tapauksessa ovimies oli töninyt haastateltavaa ja hänen ystäviään. Toisessa tapauksessa ovimies oli estänyt turkkilaismiehen pääsyn diskoon, jossa hänen suomalainen vaimonsa odotti häntä. Poliisi ei ollut tehnyt asialle mitään.

Ravintolassa 2–3 hengen väkivallanteot kohdistuvat usein uhrin seurassa oleviin henkilöihin kuten tyttöstävään tai puolisoon. Tietyissä ravintoloissa ta-

pahtuneet häiriöt yleistetään ja suhtautaan ennakkoluuloisesti kaikkiin ulkomaalaisiin.

I was with my girlfriend in restaurant, we eat pasta, two gays threatened me, asked: What are you doing here? Are you a foreigner? And after it came the problems. They wouldn't let me go.

Three men attacked me in the restaurant. I tried to protect myself. This is because in most restaurants they say: Oh, it's a foreigner who made trouble.

Diskossa väkivaltaa synnyttävä tunngos sijoittuu jonoon, tiskille ja tanssilattialle. Viha näyttäytyy usein absurdina ja käsittämättömänä tekojen tapahtuessa ilman sanallista vuorovaikutusta. Baarien ja discojen järjestyksestä vastaava henkilökunta esti useassa tapauksessa väkivallan käyttöä.

I was talking to a girl and a drunk guy smashed a glass into my head. He just did it, didn't talk anything.

Kolmessa tapauksessa teon tekijät olivat näyttäneet uhkailutarkoituksessa veistä ja kahdessa ampuma-asetta. Lyömäaseet ovat useimmiten juomalaseja ja pulloja. Safari-kahvilassa olivat skinheadit uhkailleet veitsellä ulkomaalaisia asiakkaita. Poliisi-ilmoituksesta huolimatta uhkauksia ei tutkittu.

Poliisille ilmoittaminen ja oikeuskäsittely

Noin puolessa väkivaltatapauksista oli tehty ilmoitus poliisille. Myöhemmin tapahtuneet väkivallanteot ilmoitettiin jossain määrin useammin. Noin puolet ilmoituksista tehtiin haastateltavan ja kymmenesosa läheisten ihmisten, ulkopuolisten tai vastapuolen toimesta. Poliisille ilmoittamista perusteltiin avunsaamisella, tekijöiden saattamisella vastuuseen, tekijän vaarallisuudella ja kansalaisoikeuksilla.

Tavallisimmat syyt ilmoittamatta jättämiseen olivat luottamuksen puute poliisiin ja poliisin suhtautumisen kielteisyyys. Erityisesti värillisten kokemukset kertovat väkivallan uhrien selitysten huomiotta jättämisestä sekä aiheettomista pidätyksistä. Etnisessä kahvilassa työskennellyt 29-vuotias afrikkalaismies joutui alaikäisen skinheadin pahoinpitelemäksi. Poliisi ei tutkinut tapausta. Tajuttomaksi potkittu afrikkalaistyttö ja hänen äitinsä vietiin putkaan, kun taas teon tehnyt "karatepoika" vapautettiin.

Haastateltavien tapauksista kahdeksaa käsiteltiin oikeudessa. Neljä haastateltavista ei ollut tyytyväisiä oikeuden päätökseen. Haastateltavista kaksi oli saanut sakkoo, kun taas väkivallantekoihin osallistuneet suomalaiset olivat kahdessa tapauksessa päässeet seuraamuksetta. Muutamassa tapauksessa suomalaiset olivat vierittäneet syyntä ulkomaalaisten harteille, oikeudessa oli uskottu suomalaismiesten väitteisiin, että ulkomaalainen oli aloittanut riidan.

Vihamielisyyden seuraukset

Haastateltavat liittivät vihamielisyyden seuraukset huononmuuden ja paranoisuuden tunteisiin. Väkivallanteiden vuoksi oli viisi haastateltavaa saanut ensiavun tai käynyt lääkärissä, yksi oli joutunut sairaalahoitoon. Kolmelle haastatelluista oli jäänyt väkivallasta pysyviä fyysisiä vammoja ja he olivat saaneet lääkärinhoitoa.

Väkivallankokemusten ääripäätä kuvaa tapaus, jossa turkkilaismiehen ystävää oli puukotettu pahoin. Tapaus herätti haastateltavassa luonnollisestikin hyvin negatiivisia tunteita. Brasilialaismies kertoo vihamielisyyden vaikuttavan häneen koko ajan ja ikäänkuin pysäyttävän koko elämän. Kolmas haastateltava kertoi yrit-

täneensä itsemurhaa kokemiensa vihamielisyyksien vuoksi.

Pohdinta

Haastattelut vahvistivat kuvaa Suomesta väkivaltaisena maana. Etninen tausta tuo esiin väkivallan rasistisia rakenteita; erityisesti afrikkalaiset ja arabialaiset olivat joutuneet vihamielisyyden kohteeksi. Olweuksen (1987) tulosten mukaan etninen tausta tai puheen vieras korostus ei ollut yhteydessä kiusatuksi joutumiseen. Tässä tutkimuksessa uhrien valikoituminen ilmeni selkeästi johtuen tarkasteltujen etnisten ryhmien ja väkivallan muotojen laajemmasta kirjosta.

Tutkimuksen mittausongelmat liittyivät aineistonkeruuseen ja tulosten tulkitintaan. Haastattelijoiden kokemusten mukaan vastaajat puhuivat avoimesti väkivaltakokemuksistaan. On ilmeistä, että vastaajien motivaatio osallistua tutkimukseen on yhteydessä väkivallan keskeisyyteen oman elämän kannalta sekä siihen käsitykseen, että vierasvihasta ei puhuta julkisuudessa väkivallan uhrien suulla.

Väkivallan seuraukset saattavat olla vakavia uhreille, jotka tulevat pelokkaiksi, tuntevat itsensä uhatuiksi ja toisinaan eristäytyvät. Van der Meer (1988) korosti sitä, että väkivallan uhrin olivat kokeneet itsensä kyvyttömiksi puolustautumaan, mikä saattaa lisätä alttiutta joutua väkivallan kohteeksi. On tärkeää huomata myös se, että väkivallan eri muotojen vaikutus perustuu paljolti välittyviin viesteihin. Usein toistuva lievä vihamielisyys saattaa olla vaikutuksiltaan paljon laaja-alaisempaa kuin ajoittaiset vakavat loukkaukset. Pelkoa synnyttävien uhkien vaikutus perustuu usein siihen, että ne herättävät muistoja menneisyyden kokemuksista (Oakley 1991).

Väkivallan uhka oli kaventanut sosiaalisten suhteiden piiriä. Ulkomaalaiset eivät kuitenkaan ole väenpaljouden ja muiden ympäristövaikutusten avuttomia uhreja, vaan heillä on vaihteleva kyky tulla toimeen sosiaalisissa tungospaikoissa. Turvattomuus ja sen tunteet ovat yhteydessä fyysisiin tilaratkaisuihin, sillä pelot ja väkivalta ovat myös situationaalisia ilmiöitä (Karisto & Tuominen 1993). Sosiaalisen elämän aikataulusuunnittelulla, kuten esimerkiksi porrastamalla ravintoloiden sulkemisaikoja, voitaisiin vaikuttaa myös ulkomaalaisväkivallan määrään.

Tässä tutkimuksessa väkivaltaa tarkasteltiin uhrin näkökulmasta ja haastattelut kertovat suomalaisten vihamielisyydestä ja väkivallasta. Myös ulkomaalaisten joukossa on väkivaltaisia ja rikollisia henkilöitä, joille kuuluu monessa tapauksessa vastuu yhteentörmäyksistä. Väkivaltaa ilmenee myös samaan kansallisuuteen kuuluvien kesken, mistä noin kolmasosa vastaajista oli huolestunut. Erään haastateltavan kokemusten mukaan on suuri ongelma tietää, kuka on 'hyvä' ja kuka 'paha'.

Väkivalta määritellään helposti yleiseksi ryhmäkonfliktiksi. Tietämys siitä, miksi väkivalta saa etnisen ulottuvuuden, saattaa tuottaa keinoja väkivallan ei-etnifioimiseksi. Vastapuolet pitävät itseään ensisijassa ryhmänsä edustajina, mikä vahvistaa rasistista ajattelutapaa. Lisäksi rasistista väkivaltaa ei ole useinkaan mahdollista erottaa muusta väkivallasta. Suomessa siihen ei näytä kuuluvan muuta rikollisuutta samassa määrin kuin Ruotsissa ja Norjassa, missä murrot, vandalismi ja rasistinen kiusaaminen tapahtuvat usein samanaikaisesti (Björgero 1989; Löwe 1993). Suomessa vierasviha ei näytä olevan myöskään yhtä laaja-alaista kuin muissa pohjoismaissa, joissa väkivallan kirjo ulottuu ryöstöistä ja ampu-

misvälikohtauksista omaisuuden tuhoamiseen ja graffittien piirtämiseen.

Vierasviha muodostaa osan sitä sosiaalista maailmaa, jossa ulkomaalaiset elävät ja jossa rasistinen käyttäytyminen tulee näkyviin. Tuodessaan esiin ajatuksen, että rodun tai ihonvärin ei tulisi vaikuttaa siihen, kuinka ihmiset kohtelevat toisiaan, haastateltavat puhuivat kaikkia ulkomaalaisia kohtaan yleistyneestä vihasta samalla kun antifasistiset äänet koettiin hiljaisiksi. Värillisiin kohdistuva väkivalta on viittaus jostain laajemmasta: se on rasismien ilmaisu erityisesti valkoisen mielivallan osalta (Virtanen 1993a,b). Jos yhteiskunnan on tarkoitus tehdä sille

jotain merkittävää, väkivallan ongelmaa on lähestyttävä rasistisena.

Luottamuksen puute poliisiin ja oikeuslaitokseen olivat alentaneet haastateltavien ilmoitusalttiutta. Uhrien omien selitysten ja tulkintojen jäädessä huomiotta poliisin ja oikeuslaitoksen ei nähty toimivan oikeudenmukaisesti. Viranomaisten passiivisuus saattaa heijastella näkemyseroja todellisten rikosten ja pienimuotoisen vahingonteon välillä, mutta taustalta löytyy myös syrjintää ja rakenteellista rasismia. Ainoa ratkaisu väkivallan ongelmaan pitkällä aikavälillä näyttäisi olevan ehkäisy syiden ollessa sosiaalisia ja taloudellisia.

Lähteet

- Björge, T.** (1993) Konfliktlösning mellom Nordmenn og innvandrere. NUPI Notater Nr. 502.
- Björge, T. & Witty, R.**, (eds.) (1993). *Racist Violence in Europe*. The MacMillan Press. Ltd. London.
- Brantingham, P.L. & Brantingham, P.J.** (1993). Nodes, Paths and Edges: Considerations on the Complexity of Crime and the Physical Environment, *Journal of Environmental Psychology* 13, 3-28.
- Fattah, E. A.** (1991). *Understanding Criminal Victimization: An Introduction to Theoretical Victimology*. Scarborough, Ontario: Prentice-Hall.
- Karisto, A. & Tuominen, M.** (1993) Kirjoituksia kaupunkipeloista. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia. Helsinki.
- Kennedy, L. W. & Forde, D. R.** (1990). Routine Activities and Crime: An Analysis of Victimization in Canada, *Criminology*, 28, 137-152.
- Lasley, J. R. & Rosenbaum, J. L.** (1988). Routine activities and multiple personal victimizations, *Sociology and Social Research* 73: 47-50.
- Lindquist, J. H., & Duke, J. M.** (1982). The Elderly Victim at Risk: Explaining the Fear Victimization Paradox, *Criminology* 20: 115-126.
- Löw, H.** (1993) *The Cult of Violence: The Swedish Racist Counterculture*.
- Olweus, D.** (1987). School Yard Bullying: Ground for Intervention, *School Safety* 4: 4-11.
- Parker, K. D., Morris, B. J., Smith, E. & Murty, K. S.** (1992). Fear of Crime and the Likelihood of Victimization: A Bi-Ethnic Comparison, *Journal of Social Psychology* 133, 5: 723-732.
- Shannon, L.W.** (1988). *Criminal Career Continuity: Its Social Context*. New York, NY: Human Sciences Press.
- Sherman, L. W., Gartin, P. R. & Buerger, M. E.** (1989). Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place, *Criminology* 27: 27-55.
- Skogan, W., & Maxfield, M. G.** (1981). *Coping with Crime: Individual and Neighborhood Differences*. Beverly Hills: Sage.
- van Dijk, J. J. M., Mayhew, p. & Killias, M.** (1990). *Experiences of Crime Across the World: Key Findings from the 1989 International Crime Survey*. Deventer: Guwer Law and Taxation Publishers.
- Warr, M.** (1984). Fear of Victimization: Why are Women and the Elderly More Afraid?, *Social Science Quarterly* 65: 681-702.
- Wikström, P.-O. H.** (1991). *Urban Crime, Criminals, and Victims: The Swedish Experience in an Anglo-American Comparative Perspective*. New York, NY: Springer-Verlag.
- Virtanen, T.** (1993a) *Somalipakolaiset Suomessa. Tutkimus somalipakolaisten tulosta ja vastaanotosta Suomeen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, no. 1993:3.*
- Virtanen, T.** (1993b) *Youth, Ethnic Mix and Racism. A paper presented at the Cost Workshop 10-12 September, London: Racism and Antiracist Responses in Europe.*